

Братасюк О. Р.

к.ю.н., доцент, в.о. завідувача кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Західноукраїнського національного університету

Онищук І.

студент юридичного факультету Західноукраїнського національного університету

ПРАВО НА ДОСТУП ДО ІНТЕРНЕТУ В УМОВАХ КАРАНТИНУ: ГАРАНТІЇ ТА МЕЖІ РЕАЛІЗАЦІЇ

Під час пандемії COVID-19 питання права людини на доступ до Інтернету загострилося як ніколи. Сьогодні, близько 1,2 мільярдів дітей та молоді навчаються поза звичним середовищем, користуючись інтернет-технологіями [1].

Проте не лише учні та студенти стали залежними від Інтернету: медики, правоохоронці, підприємці та звичайні громадяни, щодня обмінюються інформацією, пересилають документи, пропонують свої товари й послуги та всіляко комунікують із органами публічної влади в режимі он-лайн. Згідно із звітом Національного антикорупційного бюро України за I півріччя 2020 року, понад 2 тис. листів надійшли до НАБУ за допомогою системи електронної взаємодії органів виконавчої влади, у той час коли за II півріччя 2019 року цей показник становив близько 1,5 тис. листів [2, с.67]. Як бачимо, проблема доступу до Інтернету стосується не певної категорії громадян, а всього населення.

У липні 2020 р. Міністерство цифрової трансформації (далі Мінцифра) вперше в історії України провело детальне дослідження наявності доступу населення до високошвидкісного фіксованого інтернету. Було встановлено, що усі міста мають волоконно-оптичні мережі, часто навіть кількох операторів. Однак понад 17 тисяч сіл не можуть сьогодні використовувати сучасні технології. Близько 65% сіл не покрито якісним ширококутовим доступом до Інтернету (далі ШСД). Безліч закладів соціальної інфраструктури, не підключені до волоконно-оптичних мереж. Це – 16 040 навчальних закладів, 8 163 медичних закладів, 3 873 закладів, де надають послуги населенню та 33 857 закладів культури та спорту. Тобто 40% шкіл, 92% бібліотек, 37% лікарень не мають доступу до інтернету [3].

Іде мова не тільки про порушення права людини на доступ до інформації, а й про ряд інших прав та принципів, гарантованих Конституцією України, а саме: рівність усіх громадян (ст. 21 КУ), права на вільний розвиток своєї особистості (ст. 23 КУ), права на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (ст. 34 КУ), права на свободу світогляду і віросповідання (ст. 35 КУ), права брати участь в управлінні державними

справами (ст. 37 КУ), права направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади (ст. 40 КУ), права на працю (ст. 43 КУ), права на освіту (ст. 53 КУ), свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості (ст. 54 КУ) [4]. Виникає питання, хто несе відповідальність за обмеження цих прав та належну компенсацію за заподіяну шкоду, спричинену бездіяльністю чи неналежною турботою про людей з боку влади.

Разом з тим, варто віддати належне спробам Мінцифри подолати цю нерівність. У планах міністерства до 2024 року підключити 95% закладів соціальної інфраструктури. Також серед цілей – забезпечити 95% сільського населення технічну можливість підключитись до ШСД зі швидкістю не менше 100 Мбіт/с. А також, щоб 75% українців користувалися фіксованим швидкісним Інтернетом зі швидкістю не менше 30 Мбіт/с [3]. Цьогоріч планується під'єднати близько 3000 сіл до оптичного інтернету, уже розпочатий попередній збір заявок від голів громад [5].

Хоч і Мінцифра продовжує здійснювати чисельні кроки, щодо забезпечення права особи на доступ до Інтернету, вважаємо що цього точно не достатньо, щоб вирішити це питання до завершення пандемії COVID-19. Тому вважаємо за необхідне законодавчо закріпити право особи на доступ до Інтернету. Впевнені – цей крок змусить державу більш активно працювати у цьому середовищі та сприяти реалізації усіх прав та свобод людини і громадянина.

При вирішенні цього питання важливо враховувати і зарубіжний досвід у забезпеченні доступу особи до Інтернету або гарантування мінімально допустимої швидкості з'єднання. Наприклад у Естонії, ще у 2000 році оновили перелік універсальних електронних комунікаційних послуг, тобто уряд гарантував підтримку доступу споживачів до таких сервісів як пошукові системи, інтернет-банкінг, доступ до електронного урядування, дзвінки та відеодзвінки та ін. Є й інший підхід, у Фінляндії встановили мінімально допустимий рівень швидкості з'єднання в 1 Мб/сек у 2009 році. Греція у 2011 році доповнила Конституцію статтею 5А й поклала обов'язок на державу зі спрощення доступу до інформації, що надається онлайн [6].

Як бачимо, шляхів удосконалення механізму реалізації права на доступ до Інтернету більш ніж достатньо. Проте чи буде реалізований хоча б один із них найближчим часом? Однозначної відповіді на це запитання немає. Ймовірно, найближчим часом, внесення змін до Конституції України і закріплення права людини на доступ до Інтернету не відбудеться. На це є ряд причин: По-перше, Україна зараз перебуває в умовах перехідної демократії, тому не здатна в повній мірі забезпечити й ті права, які є уже закріплені в Конституції України, а отже розширювати цей перелік не є можливим. По-друге, для прийняття змін до Конституції, необхідна достатня політична воля народних депутатів України, але в умовах політичної кризи такий перебіг подій малоймовірний. По-третє, у зв'язку із пандемією COVID-19 та загостренням ситуації на сході України, зменшились податкові надходження до державного

бюджету, а отже прийняття таких змін до Конституції України потребують значних фінансових вкладень. Також не слід забувати й про можливі позови до ЄСПЛ наших громадян, щодо не забезпеченням державою Україна якісним інтернет-з'єднанням, що може негативно вплинути на авторитет держави та спричинити значні фінансові витрати.

Фактично, компромісним рішенням буде внесення змін до Закону України «Про електронні комунікації», тобто обрати шлях, подібний до естонського. Відповідний законопроект №2264 був зареєстрований у Верховній Раді України, проте 4 березня 2020 року він був знятий із розгляду [6].

У підсумку, пандемія COVID-19 оголила проблему права на доступ до Інтернету, оскільки він залишився фактично єдиним каналом для отримання інформації зі всього світу, а також обмеження чи неможливість реалізації даного права великою мірою впливає на реалізацію інших конституційних прав, таких як право на освіту, право на участь в управлінні державними справами тощо. Україна намагається покращити становище із забезпечення доступом громадян до швидкісного Інтернету, але цього явно не достатньо. Велику роботу у цьому питанні здійснює Міністерство цифрової трансформації, але підтримки зі сторони парламенту отримує недостатньо. Тому маємо парадокс: поряд із найшвидшою реєстрацією ФОП у світі, е-паспортами та системою Дія City існують сотні чи тисячі сіл та селищ, де про доступ до Інтернету доводиться тільки мріяти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Cisco Launches Portfolio of Solutions to Boost Business Resiliency for the Workforce and Workplace [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://newsroom.cisco.com/press-release-content?type=webcontent&articleId=2081601>.*
2. *Звіт про діяльність Національного Антикорупційного Бюро України за I півріччя 2020 року, 2020. 86 с.*
3. *17 тисяч населених пунктів не мають жодного оптичного провайдера – дослідження Мінцифри [Електронний ресурс]. 2020. Міністерство та комітет цифрової трансформації. Режим доступу до ресурсу: <https://thedigital.gov.ua/news/17-tisyach-naselenikh-punktiv-ne-mayut-zhodnogo-optichnogo-provaydera-doslidzhennya-mintsifri>.*
4. *Конституція України [Електронний ресурс]: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text>*
5. *Підключення 3000 сіл до оптичного інтернету: Мінцифра запустила окремий сайт проєкту Інтернет-субвенція [Електронний ресурс]. 2020. Міністерство та комітет цифрової трансформації. Режим доступу до ресурсу: <https://thedigital.gov.ua/news/pidklyuchennya-3000-sil-do-optichnogo-internetu-mintsifra-zapustila-okremiy-sayt-proektu-internet-subventsia>*
6. *Чи будемо ми говорити про право на інтернет в Україні? [Електронний ресурс]. Детектор медіа. 2020. Режим доступу до ресурсу:*

<https://detector.media/infospace/article/172446/2019-11-15-chy-budemo-my-govoryty-pro-pravo-na-internet-v-ukraini/>

7. Проект Закону про електронні комунікації [Електронний ресурс]: Закон України від 29.10.2019 № 2264. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=67082

УДК 341

Вербіцька М. Ю.

к.ю.н., доц., доцентка кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Західноукраїнського національного університету, адвокатка

ЗАБОРОНА СВАВІЛЛЯ СУБ'ЄКТІВ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ КРИЗЬ ПРИЗМУ ПРАКТИКИ ЄСПЛ

У доповіді Венеційської комісії 2011 року, метою якої був виклад загальноновизнаного чіткого розуміння верховенства права, завдяки чому міжнародні організації, а також національні та міжнародні суди могли би тлумачити та застосовувати цю фундаментальну цінність, обов'язковими елементами верховенства права були вказані:

- 1) законність, включаючи прозорий, підзвітний та демократичний процес введення в дію приписів права;
- 2) юридична визначеність;
- 3) заборона свавілля;
- 4) доступ до правосуддя, представленого незалежними та безсторонніми судами, включно з тими, що здійснюють судовий нагляд за адміністративною діяльністю;
- 5) дотримання прав людини;
- 6) заборона дискримінації та рівність перед законом [1].

Європейський суд з права людини у своїх рішеннях звертається до засади верховенства права як базового принципу, що пронизує весь зміст Конвенції про захист прав та основоположних свобод людини, які не можуть бути порушені навіть у період надзвичайного стану, військових дій тощо.

Проте варто зазначити, що ЄСПЛ розкриває зміст верховенства права ситуативно у своїх рішеннях через формулювання вимог, які він виводить із цього принципу.

Розгляньмо один із елементів верховенства права саме під кутом захисту прав і законних інтересів у відносинах між приватними особами і носіями публічної влади – заборону свавілля.